

İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Dinleme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

Hakim KARDAŞ² , Mustafa KAYA³

Makale Bilgisi	Özet
Makale Türü : Araştırma Makalesi	<p>İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenleriyle ilişkisini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bitlis ili Güroymak ilçesi Gölbaşı Cumhuriyet Ortaokulunda öğrenim gören ve iki dil bilen 145 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metoduna göre oluşturulmuştur. Fidan (2012) tarafından geliştirilen iki bölümden oluşan “Dinleme Stratejileri Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), Normallik testleri (Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve basit doğrusal korelasyon (Spearman sıra farkları) analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda iki dilli ortaokul öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca iki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, televizyon izleme süresi, akıllı telefon kullanım amacı ve evde televizyon/radyo izleme durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan farklı olarak iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin sınıf düzeyine ve evde konuşulan dile göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sahip olduğu belirlenmiştir.</p>
Geliş : 18 Ağustos 2022	
Kabul : 9 Kasım 2022	
Yayın : 15 Aralık 2022	
Anahtar Kelimeler : İki dilli; Türkçe; dinleme; strateji.	

Investigation of Turkish Listening Strategies of Bilingual Students in Terms of Some Variables

Article Information	Abstract
Article Type : Research Article	<p>In this study, which aims to determine the relationship between bilingual students' Turkish listening strategies, gender, grade level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, TV watching time variables. Among the methods, relational screening model was used. 145 bilingual students studying at Gölbaşı Cumhuriyet Secondary School in Güroymak district of Bitlis constitute the study group of the research. The study group was formed according to the convenient sampling method, which is one of the non-random sampling methods. The “Listening Strategies Scale” consisting of two parts, developed by Fidan (2012), was used as a data collection tool. In data analysis, descriptive statistical measures (frequency and percentages), Normality tests (Komogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis H test and simple linear correlation (Spearman rank differences) analysis were used, respectively. As a result of the research, it was concluded that the bilingual secondary school students' application levels of Turkish listening strategies were at a high level. In addition, it was determined that there was no significant difference in the level of application of Turkish listening strategies of bilingual secondary school students according to gender, mother's education level, father's education level, smartphone ownership, television viewing time, smartphone usage purpose, and television/radio watching status at home. Unlike these results, it was determined that the level of application of Turkish listening strategies by bilingual students had a statistically significant difference according to the grade level and the language spoken at home.</p>
Received : 18 August 2022	
Accepted : 9 November 2022	
Published : 15 December 2022	
Keywords : Bilingual; Turkish; listening; strategy.	

¹ Bu makale Mustafa KAYA danışmanlığında hazırlanan “İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme yeterlikleri (tutum, kaygı ve dinleme stratejilerini uygulama) ve bu yeterliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Milli Eğitim Bakanlığı, hakimkardas@hotmail.com

³ Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi, m.kaya@yyu.edu.tr

Kaynakça Gösterimi: Kardeş, H. ve Kaya, M. (2022). İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Dinleme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi . *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 92-104. DOI: <https://doi.org/10.47479/ihead.1164079>

Citation Information: Kardeş, H. & Kaya, M. (2022). İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Dinleme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi . *Ihlara Journal of Educational Research*, 7(2), 92-104. DOI: <https://doi.org/10.47479/ihead.1164079>

Giriş

İnsan, diğer canlılara nazaran farklı birçok özelliikle donatılmış bir varlıktır. Bu varlığın diğer canlılardan farklı birçok özelliği bulunmaktadır. Bunlardan biri de insanın sosyal bir varlık olmasıdır. Bu özelliğinden ötürü insanoğlu çevresindeki diğer insanlarla bireysel, sosyal, duyuşsal vb. sebeplerden ötürü sürekli bir etkileşim halindedir. Bu etkileşim durumunun sağlıklı işleyebilmesi ve istendik düzeyde olabilmesi için bireylerden biri konuşurken diğerinin de iyi bir dinleyici olması gerekir. Nitekim Christopher Morley'in: "Güzel konuşmak için tek bir yol vardır: O da dinlemeyi öğrenmektir." sözü sağlıklı bir iletişimin oluşması için her iki beceriyi doğru bir biçimde kullanmak gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak burada işaret edilen diğer bir önemli husus konuşma yeterliği ve başarısının dinleme yeterliği ve başarısına bağlı olmasıdır. Her iki becerinin yeterliliği ve başarısının paralellik arz etmesidir.

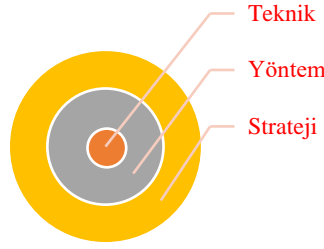
Türkçe dersinde edindirilmeye çalışılan dört temel dil becerilerinden biri dinlemedir. Dinleme, bireyin anne karnından itibaren edinmeye başladığı, şimdiye kadar ihmal edilmiş beceri alanı olarak tarif edilen, 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programıyla birlikte ilk defa farklı bir öğrenme alanı olarak kabul edilen bir beceridir. Türkiye'de dil eğitiminde dinleme becerisi uzun yıllar ihmal edilmiştir. Dinleme becerisine ilişkin eğitimin ihmal edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Doğan'a (2011: 16) göre dinlemenin doğal olarak geliştiğine inanılması, bu yüzden öğretmek ve geliştirmek için üzerinde durmaya gerek görülmemesi, dinlemenin öğretilmeyeceğine ve öğretilse bile değerlendirilemeyeceğine inanılması, çoktan seçmeli sınav uygulamaları, okuma ve yazmanın daha önemli olduğunun düşünülmesi, programlar çok yoğun olduğu için dinlemeye ayıracak zamanın olmadığı savunulması... gibi gerekçeler dinleme eğitimine gereken önemin verilmemesine neden olmuştur. Hâlbuki dinleme de diğer dil becerileri gibi, geliştirilebilir bir özelliğe sahiptir. Günlük yaşamda bireyin en fazla kullandığı dil becerilerinden dinleme -her ne kadar çok basit bir eylem gibi görünse de- fiziksel ve zihinsel işlemlerin eş güdüm içerisinde meydana getirdiği sistemli ve karmaşık bir süreçtir.

Dinleme ile işitmeyi birbirine karıştırmamak gerekir. Etraftan gelen seslerin isteğimiz dışında duyulması işitme eylemi olmasına karşın dinleme belli bir amaç doğrultusunda kendisine yarayan seslere kulak verilmesidir. Dinlemede seçicilik esastır. Dinleme basit bir işitme eyleminin ötesinde anlama ve kavramanın esas olduğu fiziksel ve zihinsel bir işlemdir (Karataş, 2014: 268). Onan (2005: 58) dinleyerek anlama sürecinin "dinleyen kişinin dışarıdan gelen ses kümeleri içerisinden, dilsel nitelikli olanları ayırt etmesiyle başlayan, daha sonra dilsel nitelikli bu ses kümelerini zihinsel bir işleme tâbi tutarak sözlü metnin bağlamı çerçevesinde bilgiye dönüştürüp geri bildirim sürecini yine ilgili bağlam çerçevesinde başlatabilme becerisi" olduğunu belirtmektedir. Gündüz ve Şimşek (2014: 23) ise dinleme sürecini şu şekilde özetlemektedir:

- İşitme, dinleme sürecinin ilk aşamasıdır.
- Dinleme süreci ses ve sözel uyarıcıların işitilmesiyle başlar.
- Dikkati yoğunlaştırma aşamasında uyarıcılar içinden ilgi duyulan ve gerekli olanlar seçilir.
- Seçilen bilgi ve düşünceler anlama, sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilir.
- Ardından bunlar kişinin zihinsel yapısına göre anlamlandırılır.
- Anlamlandırmada önceki bilgilerle yeni bilgiler ilişkilendirilir, birleştirilir, sorgulanır ve yorumlanır. Böylece dinleme işlemi gerçekleşmiş olur.

Dinleme etkinliğinin bir boyutunu zihinsel stratejilerin teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Dinleme sürecinin başından sonuna kadar gerek fiziksel gerekse zihinsel stratejiler etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Nitekim başarılı bir dinleyici olabilmek büyük ölçüde dinleme süreçlerinin doğru işletilmesine bağlıdır. Son yıllarda teknoloji alanındaki gelişmelere paralel olarak eğitim hayatında kullanılan görsel ve işitsel araçlar, hayatın her alanında giderek yaygınlaştı. Bu araçların eğitimde kullanılması etkili ve verimli bir dinleme/izleme eğitimini gerekli kılmaktadır. Bu becerinin geliştirilmesiyle, öğrencilerden dinlediklerini/izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmesi beklenmektedir (MEB, 2006: 5). Bu sebepten ötürü dinleme becerisinin istendik düzeyde gelişimi için dinleme becerisinin rastgele değil de bu beceriye yönelik belli stratejilerin göz önünde bulundurulması ve bunlardan istifade edilerek geliştirilmesi gerekir.

Dinleme stratejilerini işe koşma dinleyicinin kendi dinleme sürecini planlaması, izlemesi ve değerlendirmesi; dinleme süreci boyunca dinlemenin aşamalarını, amacına dikkat etmesinin yanı sıra kendi niteliklerini göz önünde bulundurarak bunlara uygun yöntem ve teknikleri kullanarak dinleme sürecini etkili bir hâle getirmesini ifade eder (Sarıkaya, 2020: 166). Şekil 1'de görüldüğü gibi dinleme stratejisi kapsam olarak dinleme sürecinde kullanılan yöntem ve teknikleri de içine alır (Kurudayıoğlu ve Kiraz, 2020: 390).

Şekil 1: Strateji, yöntem, teknik

Alanyazında dinlemeyle ilgili birçok tasnif yapılmakla birlikte dinleme stratejileri; davranış boyutuna göre tasnif edilmiş dinleme stratejileri, zihinsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejileri ve dinleme sürecine göre tasnif edilmiş dinleme stratejileri şeklinde üç temel başlıkta ele alınmaktadır. Sarıkaya (2020: 167- 171) alanyazında yaptığı tarama sonucunda davranış boyutuna, zihinsel boyuta ve dinleme sürecine göre sınıflandırılmış dinleme stratejilerini şu şekilde açıklamaktadır:

Davranış boyutuna göre tasnif edilmiş dinleme stratejileri üstbilişsel, bilişsel ve sosyo-duyuşsal stratejiler şeklinde üç başlık altında ele alınmaktadır. Üst bilişsel stratejiler dinleyici odaklı, dinleme sürecinin planlanması ve kontrole dayalı şeklinde yapılandırılmıştır. Bu strateji planlama, denetleme, yönlendirilmiş dikkat ve değerlendirme aşamalarından meydana gelmektedir. Bilişsel stratejiler ise bilginin kalıcılığının artırılması ve yapılandırılmasını kapsamaktadır. Bu amaç doğrultusunda tekrarlar, örgütlenme ve ilişkilendirme teknikleri kullanılarak bilgi organize edilmektedir. Sosyo-duyuşsal stratejiler ise iş birliğiyle birlikte dinleme esnasında duyguları kontrol etme gibi süreçleri kapsamaktadır.

Zihinsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejileriyle ilgili alanyazında çeşitli tasniflerin yapıldığı görülmektedir. Hoskisson ve Tompkins (1987) zihinsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini imgeleme yapma, sınıflandırma, sorular sorma, örgütlenme, not alma, dikkat yöneltme şeklinde sınıflandırırken Berman (2006) dinleme öncesi stratejiler, ana düşünceyi belirleme, not alma, detayları işleme, düşünceler arasındaki ilişkileri belirleme, bağlamdan hareketle sözcükleri tahmin etme, zamir referanslarını belirleme şeklinde sınıflandırmıştır. Rost ve Wilson (2013) ise zihinsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini planlama, odaklanmış dikkat, denetleme, değerlendirme, çıkarım yapma, detaylandırma, iş birliği, gözden geçirme şeklinde tasnif etmiştir.

Dinleme eğitimi alanında en çok kullanılan becerilerden biri olan dinleme sürecine göre tasnif edilmiş dinleme stratejileri dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrası olmak üzere üç aşamadan oluşur. Sarıkaya'nın (2020: 169) alanyazında yapılan birçok çalışmayı inceledikten sonra derlediği dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrası stratejiler şu şekildedir:

Dinleme öncesi stratejileri öğrenciyi fiziksel ve zihinsel olarak dinlemeye hazırlayan aşamalardır. Dinleme öncesi stratejilerinde tanıtmaya, kestirme, sahnenin oluşturulması, yeni sözcük öğretimi, amaçlı dinleme, sınıfta sessizliğin sağlanması, tahmin etme, ön bilgileri harekete geçirme, hazırbulunuşluk düzeyleri yeterli hâle getirme, zihinde canlandırma, ana hatları belirleme, sorular oluşturma, beyin fırtınası, anahtar kelime çalışması, tür-yöntem ve teknik belirleme, materyal hazırlama, ödev verme, psikolojik olarak dinlemeye hazır olma, not alma biçimlerini belirleme gibi yöntemler kullanılabilir.

Dinleme esnası stratejileri metnin öncesi veya sonrasının anlaşılması ve zihinde yapılandırılması süreçleriyle ilgilidir. Dinleme esnasındaki stratejilerde de not alma, dinlenen metnin önemli bölümlerinin altını çizme, metni yüksek sesle okuma, öğrencilerin dinlediklerini tekrar etme, sınıfta sessizliği sağlama, vurgu ve tonlamaya dikkat etme, grafik düzenleyicilerden yararlanma, tahminleri kontrol etme ve yeni tahminlerde bulunma, soru-cevap etkinlikleri, görselleştirme, analogi kurma, empati kurma, yaşama ilişkilendirme, ara özet yapma, zihinde canlandırma, ilişkilendirme, karşılaştırma, analiz etme, sınıflama, sıralama, çözüm üretme, dikkatini yoğunlaştırma gibi yöntemler kullanılabilir.

Dinleme sonrası stratejileri dinleme sürecini değerlendirme ve sonuç çıkarmaya yönelik aşamalardan oluşmaktadır. Dinleme sonrası stratejilerde ise dinlenen metin ile ilgili sorulara yanıt verme, metnin değerlendirmesini yapma, özet çıkarma, başlık önerme, üretme, boşluk doldurma, metin ile ilgili resim ya da cümleleri olay sırasına göre dizme, sınıfta sessizliğin sağlanması, alınan notlara göz atma, yeniden ifade etme, çıkarımda bulunma, tartışma, grafik düzenleyicilerden yararlanma, betimlemeler yapma, tahminlerini karşılanma durumunu değerlendirme, öz değerlendirme, kaynakları sorgulama, sözcüklerin anlamları üzerinde durma, eleştirme, karşılaştırma, sorgulama, tamamlama çalışmaları, olayları dramatize etme, günlük yaşamla ilişkilendirme, dinleme amacına ulaşma durumunu belirleme, dinlenenleri başkalarıyla paylaşma gibi yöntemlerden istifade edilebilir.

Türkçe dersinde işlenen veya izlenen dinleme materyalinin özellikleri, amaç ve kazanımlarına göre dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrası stratejilerden uygun olan yöntemler kullanılabilir. Dinleme stratejilerini edindirmek istenen amaç ve kazanım doğrultusunda kullanmak, Türkçe derslerinin etkili ve verimli geçmesine, öğrenme yaşantılarının kalıcı olmasına olanak sağlayabilir. Bundan dolayı bu stratejilerin dersin amaç ve kazanımları göz önünde bulundurularak kullanılması önem arz etmektedir.

Alanyazın incelendiğinde ana dili olarak Türkçeyi öğrenen öğrencilerin dinleme yeterlilikleri ile ilgili (Arslan, 2017; Maden, Durukan 2016; Sarigül, 2000; Uçgun, 2016) çalışmaların yapıldığı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen

bireylerin dinleme becerilerine yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığı (Halat, 2015; Kılınc, 2018; Polat, 2017) görülmektedir. İki dillilik ile ilgili öğrencilerin dinleme yeterlilikleri üzerine betimsel veya deneysel herhangi bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte iki dilli öğrencilerle farklı beceri alanlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Aksu, 2021; Boğa, 2019; Çiftci, 2021; Ergüt, 2021; Esersin, 2017; Kaya ve Kardeş, 2020; Kardeş ve Görmez, 2017; Şahin, Kardeş ve Görmez, 2017; Oturak, 2021; Özdemir, 2016; Tutar, 2021; Uzun, 2018; Yaman, 2005; Yavuz, 2021). Ancak iki dilli ortaokul öğrencilerinin dinleme stratejilerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı; iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenleriyle ilişkisini tespit etmektir. Bu temel amaç bağlamında araştırmada şu problemlere cevap aranmıştır:

1. İki dilli öğrenciler **Türkçe dinleme stratejilerini** hangi düzeyde kullanmaktadır?
2. Cinsiyet, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, evde konuşulan dil, akıllı telefona sahip olma, telefonu kullanma amacı, evde TV/radyo bulunma durumu, TV izleme süresi değişkenlerinin öğrencilerin **Türkçe dinleme stratejilerine** bir etkisi var mıdır?

Ana dili Türkçe olmayan iki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmanın iki dillilere yönelik olması, alan yazındaki diğer araştırmalardan ayırmaktadır. Çalışmanın bu yönüyle alana katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yöntem

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerinin bazı değişkenlerle ilişkisini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada, betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını, Bitlis İli Güroymak İlçesi Gölbaşı Cumhuriyet Ortaokulunda öğrenim gören ve iki dil bilen 145 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze eğitim ortamında toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur. Hem pandemi sürecinin getirdiği zorluklar hem de araştırmacının sahip olduğu zaman sınırlılığı dikkate alındığında, uygun örneklemenin makul olduğuna karar verilmiştir. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeleri

Değişkenler	Değişken düzeyleri	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	95	65,5
	Erkek	50	34,5
Sınıf Düzeyi	5.sınıf	12	8,3
	6.sınıf	17	11,7
	7.sınıf	28	19,3
	8.sınıf	88	60,7
Baba Eğitim Düzeyi	Üniversite	14	9,7
	Lise	25	17,2
	Ortaokul	66	45,5
	İlkokul	32	22,1
	Okur Yazar değil	8	5,5
Anne Eğitim Düzeyi	Lise	5	3,4
	Ortaokul	45	31,0
	İlkokul	44	30,3
	Okur Yazar değil	51	35,3
Evde Konuşulan Dil	Arapça	58	40,0
	Türkçe	3	2,1
	Arapça+Kürtçe	53	36,6
	Arapça+Türkçe	31	21,3

Akıllı Telefon Sahibi Olma	Var	66	45,5
	Yok	79	54,5
Telefonu Kullanma Amacı	Oyun	10	6,9
	Film/Haber	17	11,7
	Haberleşmek	58	40,0
	Bilgi Edinmek	58	40,0
	Hiçbiri	2	1,4
Televizyon/Radyo Olma Durumu	Evet	130	89,7
	Hayır	15	10,3
Televizyon İzleme Süresi	Hiç izlemem	8	5,5
	Yarım saat	52	35,9
	1-2 saat	54	37,2
	3-4 saat	25	17,2
	5 saatten fazla	6	4,2
Toplam		145	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kız ve sekizinci sınıfta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumları incelendiğinde, babaların büyük çoğunluğunun (%45,5) ortaokul mezunu olduğu annelerin ise okuma yazma bilmediği, ilkököl ve ortaokul mezunlarının birbirine yakın sayılarda olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasında kullanılan tüm veri toplama araçları çalışmanın katılımcılarına elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerinin bazı değişkenlerle ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Fidan (2012) tarafından geliştirilen “Dinleme Stratejileri Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler (cinsiyet, kıdem, çalıştığı kurum ve mezun olunan bölüm) yer almaktadır. İkinci bölümde ise iki dilli öğrencilerin dinleme stratejilerini ölçmeye yönelik maddeler bulunmaktadır.

Veri toplama aracı olarak kullanılan ölçme araçlarının katılımcılar tarafından algılama düzeyleri belirlenirken aşağıdaki formül kullanılarak kesme puanları belirlenmiştir (Uzunboylu ve Sarıgöz, 2015).

$$SA = \frac{YS - DS}{SS} \quad (1)$$

Burada; SA seçenek aralığını, YS en yüksek seçeneği, DS en düşük seçeneği ve SS ise seçenek sayısını göstermektedir. Mevcut araştırmada üç ölçme aracı da beşli likert türünde olduğundan seçenek aralığı yukarıdaki formül kullanıldığında 0,80 dörtli likert türünde olan kaygı ölçeği için yukarıdaki formül kullanıldığında 0,75 olarak bulunmuş ve kesme puanları şu şekilde belirlenmiştir;

Beşli ölçek	Dörtli ölçek
1,00 ile 1,80 arası çok düşük	1,00 ile 1,75 arası çok düşük
1,81 ile 2,60 arası düşük	1,76 ile 2,50 arası düşük
2,61 ile 3,40 arası orta	2,51 ile 3,25 arası yüksek
3,41 ile 4,20 arası yüksek	3,26 ile 4,00 arası çok yüksek
4,21 ile 5,00 arası çok yüksek	

şeklinde algı düzeylerinin standardı belirlenmiştir.

Dinleme Stratejileri Ölçeği

Dinleme stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde ilk olarak alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Yapılan alanyazın taraması sonucunda 66 maddelik taslak form hazırlanmıştır. Bu taslak form ön pilot uygulaması için 44 öğrenciye uygulanmıştır. Böylelikle anlaşılmayan maddeler belirlenip yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca bu ön pilot uygulaması sonucunda ölçümlerin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış, 0,870 olarak bulunmuştur.

Ölçme aracının psikometrik özellikleri incelendiğinde, yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçme aracındaki 16 maddenin binişik ve düşük faktör yüküne sahip olduğu bulunmuş ve ölçme aracından çıkartılmasına karar verilmiştir. Ayrıca faktör analizi sonucunda bu yapının üç alt faktöre sahip olduğu bulunmuştur. Bu beş faktörün açıkladığı toplam varyans %57,63 olduğu tespit edilmiştir. Ölçme aracından elde edilen ölçümlerin güvenilirliği için ise Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve 0,930 olarak elde edilmiştir.

Sonuç olarak 50 maddeden ve beşli derecelendirmeye sahip kendini değerlendirme türünden bir ölçme aracı geliştirilmiştir (Fidan, 2012).

Ölçme Aracının Güvenirlik Analizi ve Normallik Varsayımının Test Edilmesi

Araştırma kapsamında kullanılan ölçekten elde edilen ölçümlerin güvenirliliğine kanıt sağlamak amacıyla her bir ölçme aracı ve alt faktörlerine ilişkin Cronbach alfa katsayıları hesaplanmış ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Ölçme aracı için hesaplanan güvenirlilik değerleri

Ölçme araçları ve alt faktörler	Madde sayısı	Cronbach alfa
Dinleme Stratejileri	50	0,961
Strateji alt faktör 1	21	0,922
Strateji alt faktör 2	24	0,920
Strateji alt faktör 3	5	0,729

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki ölçme aracının güvenirlilik değerinin 0,70 üstü olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik yapıların ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları için 0,70 ve üstü güvenirlilik değerleri yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2013). Buna göre araştırma kapsamında kullanılan ölçme aracının kabul edilebilir güvenirlilik değerlerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3: Ölçme aracının normallik testlerine ilişkin sonuçlar

Ölçme Araçları ve alt faktörler	Z _{Çarpıklık}	Z _{Baskılık}	K-S Testi		S-W testi	
			İstatistik	P	İstatistik	P
Dinleme Stratejileri	-3,65	-0,37	0,000	0,000	0,942	0,000
Strateji 1	-2,86	-0,99	0,094	0,003	0,952	00,000
Strateji alt faktör 2	-4,21	0,14	0,000	0,000	0,928	0,000
Strateji alt faktör 3	-3,86	0,50	0,000	0,000	0,945	0,000

Not. * $p > 0,05$; K-S testi = Kolmogorov-Smirnov testi, S-W = Shaphiro-Wilk testi

Araştırmada kullanılan ölçme aracının dinleme stratejileri ölçeğinin toplam puanının normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Ölçme araçlarının güvenirlilik analizleri ve normallik varsayımları incelendikten sonra birden çok faktörlü olan dinlemeye yönelik tutum ve dinleme stratejilerinin alt faktörleri arasındaki ikili ilişkiler incelenmiş ve sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Çok faktörlü ölçme araçlarının alt faktörleri arasındaki korelasyonlar

	Dinleme Stratejileri Ölçeği		
	Strateji F1	Strateji F2	Strateji F3
Strateji F1	--		
Strateji F2	0,916**	--	
Strateji F3	0,713**	0,725**	--

* $p < 0,01$

Tablo 4 incelendiğinde dinleme stratejileri ölçeğinin alt faktörleri arasında yüksek ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Veri analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), Normallik testleri (Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve basit doğrusal korelasyon (Spearman sıra farkları) analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Birinci Problem Sorusuna İlişkin Bulgular

“İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri nedir?” şeklindeki soruya yanıt aranmıştır. İki dilli öğrencilerin dinleme stratejileri uygulama düzeylerini belirlemek için kullanılan dinleme stratejileri ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Türkçe dinleme stratejisi ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Dinleme stratejisi ölçeğine ait betimsel istatistikler

Ölçek	N	Min.	Max.	$\bar{X}$	S
Dinleme Stratejisi	145	63	250	184,03 (3,68)	40,00

Tablo 5 incelendiğinde, 50 madde ile üç faktörden oluşan (faktörler arası korelasyonlar çok yüksek olduğundan toplam puan olarak verilen) ve beşli likert olarak puanlanan ölçeğin geneli için minimum puan 63 iken maksimum puan 250 ve ortalaması ise 184,09 (3,68) olarak bulunmuştur. Buna göre iki dilli ortaokul öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

İkinci Problem Sorusuna İlişkin Bulgular

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri belirlendikten sonra, strateji uygulama düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşma durumlarının incelenmiştir. Bu amaçla “iki dilli ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, evde konuşulan dil, akıllı telefon sahibi olma/olmama durumu, telefonu kullanım amacı, evde televizyon veya radyo kullanma, günlük televizyon izleme süresi değişkenlerine göre dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri farklılaşmakta mıdır? şeklindeki araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. İlk olarak iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
Dinleme stratejisi	Kız	94	77,02	-1,78	1925,5	0,075
	Erkek	50	64,01			

Not: * $p < 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($U = 1925,5$; $Z = -1,78$; $p > 0,05$). Buna göre kız ve erkek öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, sınıf düzeylerine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin sınıf düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Sınıf düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	5.sınıf	12	69,41	10,16	3	0,017*	6 > 7 8 > 7
	6.sınıf	17	78,50				
	7.sınıf	28	50,50				
	8.sınıf	88	78,73				

Not: * $p < 0,05$; 5 : 5.sınıf, 6 : 6.sınıf, 7 : 7.sınıf, 8 : 8.sınıf.

Tablo 7 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($H_3 = 10,16$; $p < 0,05$). Buna göre öğrencilerin sınıf düzeyi farklılaştıkça Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyi de değişmektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde dinleme stratejilerini uygulama düzeyinin en az 7.sınıfta, en fazla ise 6.sınıf öğrencilerinde olduğu görülmektedir. Bu farklılığın hangi sınıf düzeyinden kaynaklandığını bulmak için ikili gruplar için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 6 ve 8.sınıf öğrencilerinin dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin 7.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, anne öğrenim düzeyine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	Lise ve üstü	5	83,10	2,19	3	0,534	--
	Ortaokul	45	78,64				
	İlkokul	44	71,17				
	Okumamış	51	67,08				

Not: * $p < 0,05$;

Tablo 8 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_3 = 2,19$; $p > 0,05$). Buna göre anne eğitim düzeyi fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Baba eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	Üniversite	14	74,00	2,10	4	0,718	--
	Lise	25	75,76				
	Ortaokul	66	75,68				
	İlkokul	32	63,41				
	Okumamış	8	70,19				

Not: * $p < 0,05$.

Tablo 9 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_4 = 2,10$; $p > 0,05$). Buna göre baba eğitim düzeyi fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, evde konuşulan dile göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde konuşulan dile göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Evde konuşulan dil	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	Arapça	58	65,35	6,49	2	0,039*	A+T > A
	Arapça+Kürtçe	53	67,71				A+T > A+K
	Arapça+Türkçe	31	87,73				

Not: * $p < 0,05$; A : Arapça, A+K : Arapça+Kürtçe, A+T : Arapça+Türkçe.

Tablo 10 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde konuşulan dile göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($H_2 = 6,49$; $p < 0,05$). Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda evde hem Türkçe hem de Arapça konuşan öğrencilerin dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri, evde sadece Arapça ve hem Arapça hem de Kürtçe konuşan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde konuşulan dile göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin akıllı telefona sahip olma durumuna göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefon kullanma durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Değişken	Akıllı Telefon	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
Dinleme Stratejisi	Var	66	67,48	-1,33	2243,0	0,184
	Yok	79	76,74			

Not: * $p < 0,05$

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($U = 2243,0$; $p > 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri akıllı telefona sahip olma durumlarından bağımsız olarak birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefona sahip olma durumuna göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin akıllı telefonu kullanım amacına göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefonu kullanım amacına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Tlf Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	Oyun	10	67,70	0,92	3	0,822	--
	Film/Haber	17	63,68				
	Haberleşmek	58	72,02				
	Bilgi Edinmek	58	73,97				

Not: * $p < 0,05$

Tablo 12 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefon kullanım amacına göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_3 = 0,92$; $p > 0,05$). Buna göre akıllı telefon kullanım amacı fark etmeksizin tüm öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin akıllı telefon kullanım amacına göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin evde televizyon/radyo izleme durumlarına göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

Değişken	TV/Radyo izleme	N	Sıra Ortalaması	Z	U	p
Dinleme Stratejisi	Evet	130	73,52	-0,89	778,0	0,373
	Hayır	15	63,07			

Not: * $p < 0,05$

Tablo 13 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($U = 778,0$; $p > 0,05$). Buna göre iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri evde televizyon/radyo izleme durumlarından bağımsız olarak birbirine benzer olduğu söylenebilir.

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin evde televizyon/radyo izleme durumuna göre farklılaşma durumları incelendikten sonra, öğrencilerin günlük televizyon izleme süresine göre farklılaşma durumlarının belirlenmesi amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Değişken	Günlük TV izleme	N	Sıra Ortalaması	H	sd	p	Fark
Dinleme Stratejisi	Hiç İzlemem	8	98,44	4,21	4	0,379	--
	Yarım saat	52	71,92				
	1-2 saat	54	73,63				
	3-4 saat	25	64,56				
	5 saatten fazla	6	65,75				

Not: * $p < 0,05$

Tablo 14 incelendiğinde, iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin günlük televizyon izleme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($H_4 = 4,21$; $p > 0,05$). Buna göre günlük televizyon izleme süresi ne olursa olsun iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri birbirine benzemektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejileri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fidan (2019) yaptığı çalışmada ortaokul öğrencilerinin genel olarak eleştirel dinleme stratejilerini kullandıklarını tespit etmiştir. Bu araştırmanın sonuçları ilgili araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin cinsiyet durumuna göre herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Fidan (2012) yaptığı çalışmada dinleme stratejilerini kullanmada kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farkın olmadığını tespit etmiştir. Çelikbaş (2010) yaptığı çalışmada dinleme başarısında cinsiyet faktörünün etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Sözü edilen çalışmalar, bu çalışmada elde edilen sonucu desteklemektedir. Fidan (2019) ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme stratejilerini çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmada, cinsiyet faktörüne göre genel olarak anlamlı bir farklılık olmamasına karşın sadece bir madde de gruplar karşısında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dinlenen konularda önemli yerlerin not alınması konusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Çetingöz (2006) de yaptığı çalışmada kız öğrencilerin not alma stratejisinde daha başarılı olmalarını kızların bu tür uygulamaları yapmaktan hoşlanmalarından kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmalarda tek madde üzerinden tespit edilen farklılık araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

İki dilli ortaokul öğrencilerinin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, televizyon izleme süresi, akıllı telefon kullanım amacı ve evde televizyon/radyo izleme durumuna göre etkisinin olmadığı bulgusuna erişilmiştir. Bu bulguya göre anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akıllı telefona sahip olma durumu, akıllı telefon kullanım amacı, televizyon izleme süresi, evde televizyon/radyo izleme durumuna göre fark etmeksizin öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin birbirine benzer olduğu ifade edilebilir. Yapılan bu araştırmada anne eğitim ve baba eğitim düzeyinin, teknolojik aletlere sahip olup olmama durumunu iki dilli öğrencilerin dinleme stratejileri üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmamıştır. Nitekim alanda yapılan kimi çalışmalarda öğrencilerin sosyo- ekonomik seviyelerinin dinleme stratejisi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Şahin (2011) 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi farkındalıklarını sosyo- ekonomik düzeye göre incelediği çalışmasında sosyo- ekonomik düzeyin dinleme becerisi farkındalık durumları üzerinde etkili olduğu sonucuna varmıştır. Yıldız ve Kılınç (2015) yaptıkları çalışmada ekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin eğitim-öğretim için gerekli olan maddi desteği verdiği için öğrencilerinin dinlediklerini anlayan bireyler olduğu durumunu saptamıştır. Aras (2004) yaptığı çalışmada öğrenci başarılarının üst sosyo-ekonomik katmandan alt sosyo-ekonomik katmana indikçe

azaldığını ifade etmiştir. Çelebi (2008) ekonomik seviyenin artışıyla dinlediğini anlamının artması arasında doğrudan bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmaların sonuçları ilgili araştırmanın sonuçlarını desteklememektedir. Ancak Çelikbaş (2010) yaptığı çalışmada dinleme öncesinde annelerin eğitim seviyelerinin farklı olmasının dinlemenin verimli veya verimsiz geçmesi üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını bulmuştur. Bu bulgu araştırmamızın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Yıldız ve Kılınç (2015) yaptıkları araştırmada radyo dinleme süreleri haftalık 6- 10 saat ve 11 saat üzeri olan öğrencilerin haftalık 1- 5 saat arası radyo dinleyenlere göre dinleme ile dinlediğin anlama arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuç ilgili araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Bu sonuçlardan farklı olarak iki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeylerinin sınıf düzeyine ve evde konuşulan dile göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre iki dilli öğrencilerin sınıf düzeyine ve evde konuşulan dile göre Türkçe dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri farklılaşmaktadır. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda evde hem Türkçe hem de Arapça konuşan öğrencilerin dinleme stratejilerini uygulama düzeyleri, evde sadece Arapça veya hem Arapça hem de Kürtçe konuşan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fidan (2019) yaptığı araştırmada öğrencilerin eleştirel dinleme stratejilerini kullanımlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğunu saptamıştır. Bu araştırmanın sonuçları ilgili araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Koç ve Arslan (2017) yaptıkları çalışmada ortaokulların en küçük grubunu oluşturan 5. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre akademik öz yeterlik algısı vb. yönlerden daha başarılı olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca Fidan (2019) yaptığı araştırmada ortaokul öğrencilerinin Türkçe derslerinde kullandıkları eleştirel dinleme stratejilerinin sınıf düzeyleri yönünden değerlendirilmesi yapıldığında 5 maddede gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Derste dinlenenleri kendi cümleleri ile ifade etme ve dinlenenlerle ön öğrenmeler arasında bağ kurma yönünden altıncı sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre daha başarılı olduklarını tespit etmiştir. Derste dinlenenleri önem sırasına koyma, dinlenen konudan emin olabilmek için öğretmene soru sorma yönünden ise altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin, sekizinci sınıflara kıyasla daha başarılı olduklarını saptamıştır. Dinlenen materyallerden önemli görülen noktaları not alma konusunda ise sekizinci sınıfların diğer gruplara göre daha başarılı olduklarını tespit etmiştir. Bu araştırmaların sonuçları ilgili araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme stratejilerini uygulama durumlarının sınıf düzeyine ve evde konuşulan dile göre anlamlı bir farklılık gösterdiğinde sınıf düzeyine göre Türkçe dinleme stratejileri uygulamak gerekir. Aynı zamanda evde konuşulan dile öğrenciler teşvik edilmelidir. İki dilli öğrencilerin konuşma, okuma ve yazma becerilerini çeşitli değişkenlere göre inceleyen çeşitli betimsel ve deneysel çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Aksu, M. (2021). *Fransa'da ilköğretim okullarındaki iki dilli Türk öğrencilerin konuşma kaygısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Aras, B. (2004). *İlköğretimde dinleme ve anlama becerilerini geliştirme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Arslan, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin dinleme kaygıları ve akademik özyeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*. 1 (1), 12-31.
- Boğa, K. (2019). *Soru sorarak okuma stratejisinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin özet çıkarma becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelebi, M. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin olay ve düşünce yazılarına göre dinleme becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi.
- Çelikbaş, K. A. (2010). *Anlama/dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çetingöz, D. (2006). *Not alma stratejisinin öğretimi tarih başarısı, hatırd tutma ve başarı güdüsü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çiftci, S. (2021). *Okul öncesi eğitim programındaki etkinliklerin iki dilli çocukların Türkçe dil gelişimine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Doğan, Y. (2011). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ergüt, S. E. (2021). *Türkçe ve Türk kültürü dersi alan yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarının miras dil konuşma kaygılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Eserin, S. (2017). *Tek dilli Türkçe ve iki dilli Türkçe-Kürtçe konuşan dil bozukluğuna sahip çocukların morfolojik ve sentaktik özelliklerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Fidan, M. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.

- Fidan, M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları eleştirel dinleme stratejilerinin çeşitli değişkenler yönünden incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 79-98.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). *Anlama teknikleri 2 uygulamalı dinleme eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Halat S. (2015). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, T. (2014). *Türk Dili*. Ankara: Öncü Kitap.
- Kardaş, M.N. ve Görmez, E. (2017). The Effect of Aquarium Method on the Bilingual Learners' Turkish Speech Anxiety, *Iğdır Üniv. Sos Bil Dergisi / Iğdır Univ Jour Soc Sci*, 3 (12), 1-30.
- Kaya, M. ve Kardaş, M. N. (2020). İki dilli öğrencilerin Türkçe konuşma kaygıları üzerinde rol oynama etkinliklerinin etkisi. *Çukurova Araştırmaları*, 6(1), 126-140.
- Kılınç, N. (2018). *Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dinleme kaygılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Koç, C., Arslan A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları ve okuma stratejileri bilişüstü farkındalıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 745-778.
- Kurudayıoğlu, M. ve Kiraz, B. (2020). Dinleme stratejileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 386- 409.
- Maden, A. ve Durukan, E. (2016). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1945-1957.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB-TDÖP) (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (okuma/dinleme) geliştirmedeki rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Gazi Üniversitesi.
- Oturak, E. H. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin iki dillilik, iki dilli çocuklar ve iki dilli eğitim ile ilgili inançlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Özdemir, H. (2016). *Ortaokul beşinci sınıfta okuyan iki dilli öğrencilerin yazma becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Polat, A. (2017). *Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dinlemeye yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi.
- Sarıgül, H. (2000). *Sürekli kaygı ve yabancı dil kaygısının öğrencilerin yabancı dil yeterliliklerine etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi.
- Sarıkaya, B. (2020). Dinleme stratejileri, M.N. Kardaş (Ed.) *Dinleme eğitimi* İçinde (s. 164-180). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, A. (2011). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi farkındalıklarının sosyoekonomik düzeye göre incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 178-188.
- Şahin, A., Kardaş M.N., Görmez E. (2017). Akvaryum tekniğinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe konuşma becerilerine etkisi. *International Journal of Language Academy*, 5 (3), 366-390.
- Tutar, H. (2021). *Altınözü ilçesinde yaşayan iki dilli konuşurların ağız özellikleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Uçgun, D. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma ve Dinleme Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1958-1970.
- Uzun, O. (2018). *Seçici dinleme stratejisinin iki dilli 5. sınıf öğrencilerinin not alma ve özet çıkarma becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Uzunboylu, H., & Sarıgöz, O. (2015). The evaluation of anthropological attitudes towards social professional and lifelong learning in terms of some variables. *The Anthropologist*, 21(3), 439-449.
- Yaman, B. (2005). *Eğitimde drama yöntemi ile Türkçe öğretiminin iki dilli olan ve olmayan ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin akademik başarı ve tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Yavuz, E. (2021). *Mikro öğretim yönteminin iki dilli yedinci sınıf öğrencilerin yazma becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yıldız, N., Kılınç, A. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (2), 17-34.

Extended Abstract

Purpose: The aim of this study; The aim of this study is to determine the relationship between bilingual students' Turkish listening strategies, gender, grade level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, and TV watching time. In the context of this main purpose, answers to the following problem questions were sought in the research:

1. At what level do bilingual students use Turkish listening strategies?
2. Do the variables of gender, grade level, father's education level, mother's education level, language spoken at home, having a smart phone, the purpose of using the phone, presence of TV/radio at home, TV watching time have an effect on students' Turkish listening strategies?

Research Method: Since the aim of this study is to investigate the relationship between the Turkish listening strategies of bilingual students and some variables, the relational survey model, one of the descriptive methods, was used in the research (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2013). Relational survey studies are research models that aim to determine the existence of co-variation between two or more variables (Karasar, 2014).

The participants of the research are 145 bilingual students studying at Gölbaşı Cumhuriyet Secondary School in Güroymak District of Bitlis Province. The data of the research were collected in a face-to-face education environment. The study group of the research was formed by using the convenient sampling method, which is one of the non-random sampling methods. Considering both the difficulties brought by the pandemic process and the financial and time limitations of the researcher, it was decided that appropriate sampling was reasonable.

In this study, it was aimed to investigate the relationship between the Turkish listening strategies of bilingual students and some variables. For this purpose, the "Listening Strategies Scale" developed by Fidan (2012) was used as a data collection tool. Necessary permissions were obtained from the researchers before the scales were applied. The measurement tool consists of two parts. In the first part, personal information (gender, seniority, institution and graduated department) is included. In the second part, there are items to measure the listening strategies of bilingual students.

In data analysis, descriptive statistical measures (frequency and percentages), Normality tests (Komogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk), Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis H test and simple linear correlation (Spearman rank differences) analysis were used, respectively.

Results: "What are the bilingual secondary school students' levels of application of Turkish listening strategies?" An answer was sought to the question in the form of a question, and according to the findings, it was concluded that the bilingual secondary school students had a high level of application of Turkish listening strategies.

It was found that bilingual secondary school students' level of practice of Turkish listening strategies did not have any effect according to gender, mother's education level, father's education level, having a smart phone, duration of watching TV, purpose of using smart phone, and watching TV/radio at home. According to this finding, it can be stated that the students' levels of applying Turkish listening strategies are similar to each other regardless of gender, mother's education level, father's education level, having a smart phone, the purpose of using a smartphone, the duration of watching television, and the status of watching television/radio at home. Unlike these results, it was found that the level of application of Turkish listening strategies by the bilingual students was statistically significant according to the grade level and the language spoken at home. According to this finding, the application levels of Turkish listening strategies differ according to the grade level of the bilingual students and the language spoken at home. As a result of the pairwise comparisons made in order to determine from which group this difference originated, it was concluded that the students who spoke both Turkish and Arabic at home had a higher level of application of listening strategies than students who spoke only Arabic or both Arabic and Kurdish at home.

Conclusion and Discussion: When the literature is examined, studies have been conducted on the listening proficiency of students learning Turkish as their mother tongue (Arslan, 2017; Maden, Durukan 2016; Sarigül, 2000; Uçgun, 2016), and various studies have been conducted on the listening skills of individuals learning Turkish as a foreign language (Halat, 2015; Kilinc, 2018; Polat, 2017). It has been understood that no descriptive or experimental study has been conducted on the listening proficiency of students related to bilingualism. However, it is seen that various studies have been carried out with bilingual students in different skill areas. Kaya and Kardaş (2020) examined the effect of role-playing activities on bilingual students' Turkish speaking anxiety. While Kardaş and Görmez (2017) examined the effect of aquarium technique on bilingual students' speaking anxiety in Turkish, Şahin, Kardaş and GÖRmez (2017) examined the effect of aquarium technique on bilingual 7th grade students' speaking skills. In addition, Aksu (2021) determined the effects of speaking anxiety of bilingual Turkish students in primary schools in France, Taurus (2019) the effect of reading by asking strategy on the summarization skills of bilingual 7th grade students, Çiftci (2021) the effects of activities in the preschool education program of bilingual children to Turkish language. development, Ergüt (2021) the heritage language speaking anxiety of bilingual Turkish children abroad, Esersin (2017) the morphological and syntactic characteristics of children with monolingual Turkish and bilingual Turkish-Kurdish speaking language disorders, Oturak (2021) bilingualism, bilingual Children and their beliefs about bilingual education, Özdemir (2016) Evaluation of the writing skills of bilingual students in the fifth grade of secondary school, Tutar (2021) dialect characteristics of bilingual speakers living in Altınözü district, Uzun (2018) Determination of the selective listening strategy of bilingual 5th grade students.

its effect on note-taking and summarizing skills, Yaman (2005) Drama method in education i The effect of teaching Turkish with Turkish language on the academic achievement and attitudes of bilingual and non-bilingual 5th grade students, and the effect of Yavuz (2021) micro-teaching method on the writing skills of bilingual seventh grade students were investigated.